

Toekomstvisie

Valkenburg aan de Geul

Op weg naar 2035

Aanwijzing voor de lezer.

In dit document wordt vaker verwezen naar scenario 's. Het proces voor deze toekomstvisie is daarmee gestart. Het zijn geen scenario 's in de gebruikelijke zin van het woord maar alternatieve keuzen ten aanzien van een beleidsrichting die per programma en relevant thema in de lopende begroting is beschreven. In totaal gaat om het 36 scenario 's waarover de fractievoorzitters voorlopige keuzen hebben gemaakt. Deze voorlopige keuzen zijn vastgelegd in het document 'Bouwstenen voor de Toekomstvisie' van 31-7-2012. Deze zijn met de beleidsmedewerkers van onze gemeente en een drietal klankbordgroepen besproken. De resultaten daarvan zijn weer teruggelegd bij de fractievoorzitters. De resultaten van elk van die gespreksronden en de reacties van een drietal adviesraden zijn de basis geweest voor het voorliggende document.

Inhoudsopgave

	Blz.
1. Waaron een Toekomstvisie?	1
2. De totstandkoming van de visie	1
3. Het Valkenburg aan de Geul van nu	2
4. Hoe wordt Valkenburg aan de Geul gezien?	3
5. Uitgangspositie voor de toekomstperspectieven	3
6. Ingrediënten voor de toekomst	9
7. Alternatieve paden naar de toekomst	12
8. Papier is geduldig	17
9. Vervolgstappen in het visie-proces	17
10. Rol van de overheid	18

0. Leeswijzer

De paragrafen 1 en 2 beschrijven het waarom van een Toekomstvisie en het ontstaansproces ervan. De inhoudelijke basis voor de visie is beschreven in de paragrafen 3 t/m 5 waarin de SWOT-analyse en de verwachte ontwikkelingen de dragers zijn. De verschillende bestanddelen van deze basis is in samenhang gebracht door gebruik te maken van twee denkkaders. De ene is de trits “economie”, “sociaal-cultureel” en “ecologie”, de andere is de indeling “stad”, “wijk” en “burger” waarop onze organisatie is gebaseerd. Deze paragrafen vormen de opmaat naar de ideeën over de toekomstige ontwikkeling, deze worden beschreven in paragraaf 6 en zijn vervat in 6 strategische lijnen. Voor elk van deze lijnen zijn in paragraaf 7 alternatieve routes beschreven welke zijn gebaseerd op de *voorlopige* keuzen die de fractievoorzitters in het proces hebben gemaakt. Over deze routes moeten dus nog besluiten worden genomen. De paragrafen 6 en 7 vormen dan ook het hart van deze visie. Lezers die snel de inhoud van de visie willen weten wordt naar deze paragrafen verwezen.

De opdracht om de Toekomstvisie ook een functie te laten vervullen bij de jaarlijkse begroting- en verantwoordingscyclus heeft geleid tot paragraaf 8 ‘Papier is geduldig’ waarin suggesties zijn beschreven om die functie te kunnen vervullen. Paragraaf 9 somt op welke stappen nog in het proces moeten worden gezet en de visie wordt besloten met een beknopte uiteenzetting over de rol van de overheid bij het gebruik van deze visie voor de toekomst.

1. Waarom een Toekomstvisie?

Dit is niet de eerste toekomstvisie van de gemeente Valkenburg aan de Geul. De eerste dateert van april 2007. De gemeenteraad heeft daarom besloten dat deze visie moet worden geactualiseerd waarbij extra aandacht werd gevraagd voor de mogelijkheden om die visie zodanig in te richten dat deze de basis kan zijn voor een goede werking van de jaarlijkse begroting- en verantwoordingscyclus. Dus niet alleen aandacht voor abstracte beelden maar ook voor tastbare en concrete aangrijpingspunten voor de jaarlijkse cyclus.

De functie van een toekomstvisie is om een kader te bieden voor het maken van beleidsafwegingen. Een visie wordt nooit vanuit een blanco situatie ontwikkeld: de gemeente heeft een historie en een heden. Het beleid dat wordt ontwikkeld heeft vaak een lange doorlooptijd. Denk aan de ontwikkelingen in het centrum: de eerste ideeën daarover dateren al van 2001 terwijl nu pas de uitvoering wordt gerealiseerd. Voor een toekomstvisie moet de tijdshorizon dan ook wat verder weg worden gesteld. Een toekomstvisie moet over een langere periode de mogelijke maatschappelijke ontwikkelingen verkennen, gekozen is voor een periode tot 2035, om daar beleidsrichtingen op te kunnen baseren. Een te nabij gekozen tijdshorizon zou immers meteen worden belemmerd door al in gang gezette ontwikkelingen maar zou ook de kans op mogelijke desinvesteringen vergroten. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de toekomstige bevolkingsontwikkeling.

Een waarschuwing: het verkennen van mogelijke toekomstige ontwikkelingen over een langere periode kent natuurlijk zijn beperkingen. De kans dat de ontwikkelingen precies zo zouden gaan verlopen als verondersteld is natuurlijk niet zo heel groot. Daarom moeten de keuzen die in de toekomstvisie worden gemaakt toch enigermate abstract worden geformuleerd en met voldoende ruimte voor aanpassingen in de toekomst als nu niet voorzienbare ontwikkelingen dat nodig maken. De visie beschrijft dan ook meer mogelijke ontwikkelingslijnen die gradueel van elkaar verschillen dan een absolute routebeschrijving voor de toekomst. Wel moet ze een herkenbare basis bieden voor de jaarlijkse begrotingscyclus.

2. De totstandkoming van de visie

De vigerende toekomstvisie dateert van 2007 en wordt door velen als te abstract ervaren waardoor ze onvoldoende betekenis heeft voor de jaarlijkse beleidscyclus. In de bestuurscommissie '*Verbetering werking begrotings- en verantwoordingscyclus*' is daarom afgesproken dat, uitgaande van de bestaande programmabegroting, daar waar van toepassing, beknopte scenario's zouden worden voorbereid. Deze zouden dan kunnen worden gebruikt als leidraad voor de te voeren discussie met de raad en met de 'klankbordgroepen'. Door deze koppeling met de bestaande begroting wordt verwacht dat de concreetheid zou kunnen toenemen. Een potentieel nadeel is dat onvoldoende wordt geabstraheerd van het 'hier en nu' waardoor de geactualiseerde visie te weinig op de (verdere) toekomst is gericht. Dit risico is onderkend maar kan wel worden beperkt door expliciet de te verwachten relevante toekomstige ontwikkelingen bij de scenario's te betrekken. De fractievoorzitters hebben voorlopige keuzen gemaakt over deze scenario's waarna ze aan drie klankbordgroepen zijn voorgelegd. Het resultaat daarvan is teruggelegd bij de fractievoorzitters. Vervolgens is opdracht gegeven om de uitkomsten van de consultatieronden met inbegrip van een '*SWOT-analyse*' in een beknopte toekomstvisie samen te brengen.

3. Het Valkenburg aan de Geul van nu

In deze paragraaf geen uitputtende beschrijving van het hedendaagse Valkenburg aan de Geul. Die wordt voor een groot deel als bekend verondersteld. De focus wordt gericht op die kenmerken van de gemeente die nu als sterke of zwakke punten kunnen worden gezien. Daarnaast worden in een bredere context mogelijke toekomstige ontwikkelingen beschreven die van invloed kunnen zijn op de visie voor de toekomst. De combinatie van de ‘kansen/bedreigingen’ en ‘sterkten/zwakten’ kunnen de mogelijke strategische lijnen identificeren.

In de gesprekken met de externe klankbordgroepen en bij de interne discussies zijn de volgende relevante ontwikkelingen voor Valkenburg aan de Geul onderkend, waaraan de indicatie van kans of bedreiging is toegevoegd.

Kans	Bedreiging
Toeristische ontwikkeling	<i>Lokale</i> bevolkingskrimp en vergrijzing
Regionale detailhandelsfunctie	Internationale economische ontwikkeling
Evenementenontwikkeling	Evenementenontwikkeling
Meer verantwoordelijkheid burgers; doe-democratie	Rijksbeleid; decentralisatie zonder voldoende begeleidende middelen
Regionale samenwerking	Sociale media
Sociale media	
Grotere focus op duurzaamheid	
<i>Landelijke</i> demografische ontwikkeling	

Dit zijn ontwikkelingen die deels een autonoom karakter hebben en deels ook algemeen zijn, in de zin dat ze niet specifiek voor Valkenburg aan de Geul zijn. De dimensie ‘sterke en zwakke punten’ wortelt meer in de *aard* van de gemeente waarbij eenzelfde punt zowel sterk als zwak kan zijn. De kernenstructuur is bijvoorbeeld in een klankbordgroep als sterk én zwak aangeduid. Sterk omdat die structuur samengaat met de als positief ervaren leefbaarheid en negatief omdat er een risico mee verbonden is omdat de kernen de neiging hebben om een onbalans te ontwaren tussen de investeringsniveaus in de kernen onderling en in vergelijking met het centrum. Daarbij moet echter wel worden bedacht dat het centrum de economische motor is van de gemeente.

Sterke punten	Zwakke punten
Leefbaarheid	Interne doorstroming
Variëteit in woonmilieus	Eenzijdige economische structuur
Objectieve veiligheid	Verouderde hotelinfrastructuur en kwaliteit van de openbare ruimte in centrum
Landschappelijke en culturele kwaliteit	Leegstand (grootschalige agrarische) bedrijfspanden
Kernenstructuur	Kernenstructuur
Grote naamsbekendheid	

4. Hoe wordt Valkenburg aan de Geul gezien?

De toekomstvisie wordt niet alleen bepaald door de hiervoor beschreven kansen en bedreigingen en sterkten en zwakten. Het gaat er ook om wat de identiteit is van de gemeente en of die overeenkomt met hetgeen wordt gewenst. Deze identiteit wordt deels bepaald door de sociaal culturele kenmerken zoals die in de historie zijn ontwikkeld en door de landschappelijke kwaliteiten van de (ruimere) geografische omgeving van Valkenburg aan de Geul. Dat zijn kenmerken die niet zo snel zijn te ontwikkelen: ze wortelen in het wezen van de gemeente en in de fysieke structuur. Dat geldt in mindere mate voor het beeld dat bezoekers en toeristen hebben en waarop dat beeld is gebaseerd. Daarover is in 2012 een onderzoek uitgevoerd. Daaruit blijkt dat het gewenste imago niet helemaal overeenkomt met het beeld dat de bezoekers en toeristen daarvan hebben. We hebben gekozen voor een imago waarbij de bezoekers Valkenburg aan de Geul als een kwaliteitsbestemming ervaren die wordt gedragen door het thema Wellness, waarbij Wellness staat voor genieten, ontspannen en gezond leven. Het beeld dat de toeristen hebben wijkt daar ten dele van af. Volgens dat onderzoek komt het merendeel van de bezoekers niet naar Valkenburg voor Wellness. Uit hetzelfde onderzoek blijkt ook dat er onvoldoende sprake is van een gedeeld beeld over het gewenste imago tussen het gemeentebestuur, de ondernemers en burgers. De ondernemers zelf missen dit gedeelde beeld evenzeer. Het ontbreken van dit gedeeld beeld komt ook tot uitdrukking in het investeringsgedrag van een deel van de ondernemers en in onvoldoende samenwerking tussen alle spelers op de toeristenmarkt volgens dit onderzoek.¹ (De volgende passage uit de uitgevoerde interviews met de opinieleiders uit de sector is daar een voorbeeld van “At the moment there are still some entrepreneurs that do not see the need for reinvestments, and still believe that the tourists will keep coming (like they always done so far”).

5. Uitgangspositie voor de toekomstperspectieven

Uitgaande van de eerder beschreven ontwikkelingen, in samenhang met de sterke en zwakke punten, kunnen aanzetten worden gemaakt voor mogelijke strategische lijnen. Dat doen we door de ontwikkelingen met elkaar in verband te brengen en mogelijke onderlinge relaties inzichtelijk te maken. In deze fase is dat noodgedwongen nog wat abstract, later zal het wat concreter worden gemaakt.

We gebruiken een tweetal ‘denkkaders’ om de resultaten van de ‘SWOT-analyse’ met elkaar in verband te brengen. Het eerste is de trits ‘*economie*’, ‘*sociaal-cultureel*’ en ‘*ecologie*’; domeinen waarmee een (lokale) samenleving kan worden beschreven. We missen dan nog iets, namelijk de kwaliteit van de *dienstverlening*. Dat is niet iets afzonderlijks maar een aspect van elk van de genoemde domeinen. De bestaansgrond van de gemeente is immers niet de kwaliteit van de dienstverlening maar de verantwoordelijkheid voor het zo goed mogelijk laten functioneren van de drie genoemde inhoudelijke domeinen en ja, dat moet op een klantgerichte wijze. Het andere kader is de driedeling ‘*Stad*’, ‘*Wijk*’ en ‘*Burger*’; de indeling waarop onze organisatie is gebaseerd.

Economie

Het economische belang van de toeristische sector in Valkenburg aan de Geul staat buiten kijf: bijna 50 % van de werkgelegenheid is in deze sector geconcentreerd en dat dateert niet van gisteren. Het ligt dan ook zondermeer voor de hand dat ook voor de toekomst wordt gekozen voor het toerisme en alles

¹ The image and Identity of Valkenburg, december 2012, bladzijde 56 en 57.

wat daarmee samenhangt. Daarom is het van belang om te onderzoeken hoe de kansen en bedreigingen respectievelijk de sterkten en zwakten die ambitie kunnen beïnvloeden. Deze *mogelijke* verbanden worden hierna kort beschreven.

Vanuit het *toerisme* geredeneerd zijn de volgende beschreven *kansen* en *bedreigingen* van belang: de regionale detailhandelsfunctie, de ontwikkelingen in de evenementen, de internationale economische ontwikkeling, de (landelijke) demografische ontwikkeling, de sociale media en de regionale samenwerking.² Deze relaties variëren van elkaar; sommige zijn direct sommige indirect.

Valkenburg heeft een regionale *detailhandelsfunctie* die voor een deel is gebaseerd op het toerisme en de dagbezoekers. Investerings in de toeristische functie zullen dan ook ten goede komen aan de winkelfunctie, terwijl deze winkelfunctie ook het toeristisch palet mee bepaalt. Ofschoon de regionale detailhandelsfunctie als een kans is beoordeeld mag niet worden genegeerd dat er in de detailhandelswereld zich ontwikkelingen voltrekken die de vanzelfsprekendheid van de huidige regionale functie negatief zouden kunnen beïnvloeden. De ontwikkelingen in de omzetten van de webwinkels is daar een voorbeeld van. De opwaardering van de openbare ruimte in het huidige centrum is een belangrijke maar niet uitsluitende voorwaarde voor een toekomstbestendige regionale detailhandelsfunctie en die functie wil Valkenburg graag behouden en zo mogelijk nog versterken.

Voor de betekenis van de evenementen voor het toerisme geldt het zelfde. Deze laatste verschillen wel van de detailhandel, immers de soort evenementen die worden aangeboden, kunnen een negatief effect hebben op de toeristische functie. Het totaal aantal bezoekers aan evenementen bedroeg in 2012 ongeveer 600.000. Het gemiddeld aantal bezoekers is ongeveer 500.000. De toename in 2012 werd vooral veroorzaakt door het WK Wielrennen en Red Bull Crashed Ice. De aard van de evenementen is nu erg divers. Het gaat om bijvoorbeeld Kunst in Valkenburg, Amstel Gold Race, Living Statues, WK Wielrennen, Red Bull Crashed Ice tot en met October Bierfeesten, Radio NL, Kerstmarkt en Auw Wieverbal. Daarnaast vervult Valkenburg aan de Geul ook nog een regionale uitgaansfunctie voor jongeren. Deze ontwikkeling houdt ook risico's in omdat de combinatie van verschillende typen evenementen en de uitgaansfunctie kan leiden tot verdringing van bezoekers omdat hun verwachtingen niet overeenkomen met de feitelijke ervaringen. Daarom is het van belang dat ook het evenementenbeleid is afgestemd op het door Valkenburg aan de Geul gewenste imago.

De internationale *economische ontwikkelingen* zouden een negatief effect kunnen hebben op de toeristische bestedingen in Valkenburg; ze zouden echter ook een kans kunnen bieden. Uit onderzoek blijkt dat in 2012 het aantal binnenlandse vakanties is toegenomen, voor Limburg als totaal was sprake van een lichte daling. Verwacht wordt dat er geen sprake zal zijn van een autonome groei van de binnenlandse markt, daarvoor zouden nieuwe impulsen nodig zijn die aansluiten op de sterkten van de regio.³ Gecombineerd met een verslechterde economische ontwikkeling waardoor mogelijk mensen minder voor buitenlandse vakanties zouden *kunnen* gaan kiezen, zou het perspectief voor Valkenburg aan de Geul gunstig kunnen beïnvloeden zeker als we ons ook meer zouden oriënteren op de toeristen uit de Euregio. Daarvoor is wel nodig dat we beschikken over specifieke recente toeristische informatie voor Valkenburg aan de Geul en dat ontbreekt nu.

² Over sociale media zullen we later bij de opstelling van een nieuw beleidsplan leefbaarheid verder ingaan.

³ Toeristische Trendrapportage Limburg 2012-2013.

De *sociale media* hebben waarschijnlijk niet een directe invloed op het toeristisch potentieel van Valkenburg aan de Geul. Dat deze media in heel korte tijd ingrijpende maatschappelijke effecten kunnen hebben is in Haren gebleken. Het belang van sociale media gaat dan ook verder dan het aanbieden van deze nieuwe communicatiemiddelen voor de (potentiële) bezoekers van Valkenburg aan de Geul. Zo is het voorstelbaar dat de beschikbaarheid van de sociale media een aanvulling dan wel een gedeeltelijke vervanging is voor de ‘traditionele’ sociale infrastructuur in de vorm van verenigingen. Jongeren kiezen minder voor een ‘traditionele’ vereniging. Ze sluiten zich met name ook aan bij ‘virtuele’ netwerken die een soortgelijke functie kunnen vervullen als de traditionele verenigingen. Dat zou gevolgen kunnen hebben voor ons subsidiebeleid. Onduidelijk is nu of sociale media een ‘eigenstandige’ motor zijn voor een veranderende positie en rol van de lokale overheid. Dat sociale media instrumenteel van belang zijn voor onze wijze van communiceren met de burgers als ook het gebruik ervan als marketinginstrument is wel evident. Maar dat is dan beperkt tot het instrumentele aspect. We stellen ons daarom voor dat bij het ontwikkelen van een nieuw integraal leefbaarheidsbeleid daar meer aandacht aan te besteden waarbij we gebruik willen maken van de kennis en inzichten van ‘visionairs’ op dit terrein.

De (landelijke) *demografische ontwikkeling* wordt gekenmerkt door vergrijzing. Het CBS verwacht dat het aantal 65+ gerekend vanaf 2012 waarschijnlijk *toeneemt* met 1,8 miljoen in 2035. Dit biedt perspectieven in combinatie met het gewenste imago. Immers de oudere leeftijdsgroepen zullen daardoor meer worden aangetrokken dan jongere. Het aandeel van de 65+ in het totaal aantal bezoekers van Valkenburg aan de Geul zou nog beperkt zijn. Uit het in 2012 uitgevoerde onderzoek zou blijken dat het merendeel van de bezoekers jonger dan 25 zou zijn. Dit kan geen juiste weergave van de werkelijkheid zijn. Over deze toch relevante informatie zijn geen actuele gegevens bekend; deze lacunes in actueel en betrouwbare statistische informatie dienen in de nabije toekomst te worden opgeheven. Niettemin kan, gelet op toename van de 65+ landelijke en in de aangrenzende landen, het aandeel 65+ groeipotentieel bieden, zeker als daarbij ook de Euregio wordt betrokken.

De regionale samenwerking heeft evenals de sociale media geen direct effect op de toeristische ontwikkeling. We hebben gezien dat bijna de helft van de werkgelegenheid in Valkenburg aan de Geul voor rekening komt van de toeristische sector. Dat maakt de gemeente enigszins kwetsbaar. Daarom is de eenzijdige economische structuur ook als een zwak punt opgenomen. Dit kan worden vermindert door uitgaande pendel. Als de werkgelegenheid in de regio toeneemt kan Valkenburg daar ook van profiteren. Het toeristisch kapitaal van Valkenburg aan de Geul en de ruimtelijke mogelijkheden in de regio moeten dan ook als gezamenlijke regionale belangen worden gezien. De regionale samenwerking zou dan ook moeten worden gericht op initiatieven die elkaar aanvullen waardoor het geheel wordt versterkt.

Niet alleen de kansen en bedreigingen zijn van belang. De mogelijke lijnen naar de toekomst worden ook bepaald door de onderkende ‘sterke’ en ‘zwakke’ punten. Voor het toerisme waren dat de *landschappelijke en culturele kwaliteit, de objectieve veiligheid* en de *grote naamsbekendheid* (sterke punten) en de *verouderde hotelinfrastructuur, de kwaliteit van de openbare ruimte, de eenzijdige economische structuur* en de *kernenstructuur* (zwakke punten).⁴

⁴ De eenzijdige economische structuur is al aan de orde geweest bij de regionale samenwerking.

De *landschappelijke en culturele kwaliteit* van Valkenburg aan de Geul is een dominante positieve voorraad waarop het toerisme in belangrijke mate is gefundeerd. Bij de landschappelijke kwaliteit moet niet alleen worden gedacht aan het natuurlijk landschap in de gehele regio maar ook aan het stedelijke landschap. Beide dimensies moeten bij de toekomst voor het toerisme nadrukkelijk uitgangspunten zijn voor het beleid; niet afzonderlijk maar in onderlinge samenhang. De kwaliteit en daarmee de economische potentie van een stad wordt ook bepaald door de kwaliteit van de overgang van natuur naar stad: aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit van de toegang naar de stad en de inrichting daarvan is dan ook van belang. Ze zijn allemaal belangrijke determinanten van de identiteit van Valkenburg aan de Geul. De kwaliteitsimpulsen die nu aan het centrum worden toegevoegd waarbij de authenticiteit en kwaliteit wordt uitgedrukt in het profiel van vestingstad zijn dan ook belangrijke peilers voor een duurzame toeristische ontwikkeling. Deze keuzen dienen voor de toekomst ook te worden gemaakt voor de landschappelijke en culinaire kwaliteit; het gebruik van het landschap volledig in lijn met de ecologische en toeristische potenties waarbij het ecologische prevaleert; het culinaire meer laten 'wortelen' in de regionale seizoensproducten met aandacht voor de gezondheidsdimensies.

Een structureel veilige leefomgeving is voor een samenleving en zeker voor het toerisme een belangrijk kenmerk. *De objectieve veiligheid* in Valkenburg aan de Geul kent al enkele jaren een gunstige ontwikkeling; de slachtofferkansen dalen en verblijven op een relatief laag niveau. Deze eigenschap kan dan ook positief worden aangewend voor het toeristisch product.

De gemeente Valkenburg aan de Geul heeft een grote *naamsbekendheid*. Dat ondersteunt de kansen voor een duurzame toeristische ontwikkeling. Daarbij zou het helpen als meer dan tot nu toe die naamsbekendheid ook wordt gebruikt om een *eenduidige* boodschap aan de potentiële bezoekers uit te zenden en daar ontbreekt het nu nog aan, maar ook om deze te verbreden naar de Euregio.

Tegenover deze sterke punten staan enkele zwakke. Twee belangrijke daarvan zijn de bestaande *verouderde hotelinfrastructuur* en *de kwaliteit van de openbare ruimte*. Het gemeentebestuur heeft recent keuzen gemaakt om fors te investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte in het centrum waarmee deze zwakte is onderkend en kan worden omgevormd tot een sterk punt. Met name ook omdat het ontwerp is gebaseerd op twee belangrijke identiteitskenmerken van Valkenburg aan de Geul: vesting- en mergelstad. De kwaliteit van hotelaccommodatie is een eerste verantwoordelijkheid van de bedrijfstak zelf. Daar zal dan ook fors in moeten worden geïnvesteerd anders zal het rendement van de maatschappelijke investeringen lager zijn dan mogelijk. Om deze noodzakelijke transitie te realiseren zal, daar waar dat nodig is, het gemeentebestuur in voorwaardelijke zin faciliteren.

De gemeente Valkenburg aan de Geul kent een zevental kernen. Deze *kernenstructuur* is in verschillende ontmoetingen met externe klankbordgroepen als een sterk maar ook als een zwak punt van de gemeente genoemd. Het sterke aspect van deze structuur houdt verband met de grote sociale cohesie binnen de kernen en de variëteit in woonmilieu's. Het zwakke zou volgens een klankbordgroep samenhangen met de waar te nemen distantie die kernen soms innemen ten opzichte van het centrum. Er zou een beeld bestaan dat de niet centrale kernen zich achtergesteld zouden voelen ten opzichte van het centrum omdat daar het grootste deel van de investeringen op is gericht. Van deze perceptie wordt door het bestuur onvoldoende afstand genomen zo werd vaker opgemerkt. Hier staat tegenover dat ook wordt gezegd dat deze tegenstelling in de afgelopen jaren is verminderd. Niettemin is het van belang dat dit risico wordt onderkend omdat het in potentie de noodzakelijke investeringen

in het centrum zouden kunnen belemmeren, hetgeen natuurlijk niet bevorderlijk is voor de gewenste toeristische ontwikkeling. Dit vraagt dan ook om alertheid en een goed contact met de dorpskernen vanuit uit het gemeentebestuur, waarbij de positie van het centrum en het belang ervan voor de gehele gemeente helder dient te zijn en te worden aangetoond.

Sociaal- Cultureel

Het sociaal-cultureel kapitaal wordt door een aantal verschillende factoren bepaald. Deze hebben met elkaar gemeen dat ze de leefbaarheid van een samenleving inhoud geven. De leefbaarheid wordt door de klankbordgroepen op dit moment als gunstig beoordeeld. De opgave is dan ook om dat ten minste te handhaven voor de toekomst. De belangrijkste kansen daarvoor waren de ‘Doe-democratie’ en ‘Sociale media’. Als bedreigingen werden onderkend: ‘Bevolkingskrimp en – vergrijzing’, ‘Rijksbeleid /Schaalvergroting’ en de ‘Toeristische ontwikkeling’.

Doe-democratie (kans)

Steeds vaker wordt een beroep gedaan op de burger om problemen zelf al dan niet in samenspraak met medeburgers op te lossen. De overheid treedt minder als verzorger op. Valkenburg aan de Geul kent al langer het systeem van ‘zelfsturing’. Deze ervaring kan worden gebruikt als in de toekomst nog meer dan nu de kernen voor een deel zelf de problemen moeten aanpakken. Een voorwaarde daarbij is dan wel dat zowel vanuit het gemeentebestuur als bij de kernen zelf een volledig gedeeld beeld aanwezig is over de rollen en verantwoordelijkheden van de kernoverleggen / burgerinitiatieven. De ervaring leert dat zulks nu nog niet altijd het geval is.⁵ Het belang van de zelfsturing zal mede door de hierna aan te stippen bedreigingen nog aanzienlijk toenemen.

Bevolkingskrimp en vergrijzing (bedreiging)

In Zuid-Limburg vindt al enkele jaren een proces van bevolkingskrimp plaats, zo ook in Valkenburg aan de Geul. Het CBS verwacht een bevolkingsomvang voor onze gemeente in 2035 van bijna 16000 inwoners, een daling met zeven % ten opzichte van 2010. Dat kan gevolgen hebben voor het voortbestaan van de basisscholen in de gemeente. Nu is nog het uitgangspunt dat elke kern zijn eigen basisschool moet hebben. Voor de komende 4 jaar is dat ook zo besloten. De houdbaarheid van het beleidsuitgangspunt “elke kern zijn eigen basisschool” staat echter onder druk. Voor het nieuwe Huisvestingsplan Primair Onderwijs 2012-2017 zijn tot 2030 nieuwe berekeningen gemaakt over de te verwachten basisschoolkinderen. Daaruit bleek dat het aantal kinderen tot iets meer dan 900 kinderen zou dalen, het aantal kinderen per 1-10-2011 was 1155.⁶ Omdat naar het oordeel van de kernen een basisschool in belangrijke mate de leefbaarheid in een kern bepaalt, wordt door hen stelling genomen tegen het eventueel los laten van dit uitgangspunt. Het verweer wordt ondermeer onderbouwd door te verwijzen naar de nieuwste vooruitberekeningen van het CBS. Voor de periode tot 2025 verwacht het CBS een verdere daling van de basisschoolbevolking waarna een voorzichtig herstel zou optreden. De basisschoolbevolking was in 2000 1689. Voor 2025 en 2035 berekent het CBS een basisschoolbevolking van 1140 respectievelijk 1310. Dat is een niveau dat in 2025 nog altijd lager ligt dan het aantal kinderen op 1-10-2011; in 2035 zou het mogelijk weer hoger zijn. Daar komt wel bij dat

⁵ De raad heeft in februari 2013 een besluit genomen over de herijking van de zelfsturing. In de daarop volgende klankbordgroep ‘Wijk’ zijn de verschillen in perceptie duidelijk naar voren gekomen.

⁶ Leerlingenprognoses Pronexus maart 2012. Raadsnota vaststellen kaders herijking Huisvestingsplan basisonderwijs.

de becijferingen van het CBS zijn afgerond op honderdtallen. Opvallend is dat de verschillende vooruitberekeningen van elkaar afwijken.

Een ander mogelijk gevolg van deze mogelijke demografische ontwikkeling is dat het aanbod van leden voor verenigingen afneemt en voorzieningen zoals winkels ook verder onder druk komen te staan.

Rijksbeleid / schaalvergroting (bedreiging)

Het rijk hevelt al geruime tijd taken over naar de gemeenten zonder dat daarbij de benodigde middelen worden gevoegd. Ook nu weer staat er een grote rijksdecentralisatie voor de deur met daar aan gekoppeld bezuinigingen en los daarvan nog een keer extra bezuinigingen; een dubbele bezuinigingsopdracht dus. Dat zal kunnen leiden tot verdere budgetaanpassingen in de gemeentelijke begroting waardoor ook de leefbaarheid in de kernen kan worden geraakt. Het huidige kabinet, evenals zijn voorgangers en waarschijnlijk zijn opvolgers, bepleiten een verdergaande schaalvergroting op het lokale bestuursniveau: gemeentelijke herindeling. Afhankelijk van de maatvoering kan dit de herkenbaarheid en identiteit van de kernen aantasten en zijn ze meer op zichzelf aangewezen. Ook hier weer: een toenemend belang van zelfsturing.

Toeristische ontwikkeling (bedreiging)

Ofschoon uit onderzoek blijkt dat de inwoners het belang van het toerisme volledig onderkennen wordt ook als bedreiging aangeduid dat er sprake kan zijn van een onbalans tussen het belang van het toerisme voor het totaal en de last die het voor de kernen kan opleveren. Vaak wordt daarbij gewezen op te veel drukte en parkeerproblemen maar vooral dat het bestuur niet naar de bewoners wilt luisteren maar een eigen koers kiest. Dit aspect kan belangrijker worden naar mate de 'druk' op het in stand houden van het voorzieningenniveau in de kernen toeneemt.⁷

Als sterke punten voor het *sociaal-cultureel* kapitaal werden vermeld: de kernenstructuur en de leefbaarheid en als zwak punt het ontbreken van een samenhangende visie op de leefbaarheid.

De kernenstructuur / de leefbaarheid (sterk punt)

Onze gemeente omvat zeven kernen die elke hun eigen identiteit hebben die historisch is ontwikkeld. Dat biedt de inwoners ervan de mogelijkheid tot identificatie met de directe woonomgeving en vergroot de kans tot een hoge interne sociale samenhang. Het bestaan van deze structuur is door enkele klankbordgroepen dan ook als positief beoordeeld hoewel, zo is gebleken, er ook een risico voor het geheel in schuilt. Door dit sterke punt is er echter een goede uitgangspositie om de negatieve effecten van de beschreven ontwikkelingen te verzachten.

Ontbreken van een samenhangende beleidsvisie op leefbaarheid (zwak punt)

De zo juist beschreven ontwikkelingen kunnen een druk op de leefbaarheid leggen in de kernen. De kans op bijvoorbeeld een verschraling van de voorzieningen is reëel, zeker als de gemeente, gedwongen door rijksmaatregelen, verder moet bezuinigen. Daarom is het zaak dat er een samenhangende beleidsvisie beschikbaar is over de leefbaarheid. Volgens twee klankbordgroepen

⁷ The image and Identity of Valkenburg, december 2012.

ontbreekt het daar nu juist aan. In een notitie van de Sportraad uit 2012 wordt ook een samenhangende visie bepleit voor de sport. Het ontwerpen van zo'n beleid is een voorwaarde om de leefbaarheid ook voor de toekomst te handhaven en de aanwezige kansen voor de Doe-democratie ten volle te kunnen benutten.

Ecologie

Een grotere focus op duurzaamheid is binnen de interne discussies als een kans geïdentificeerd. Landelijk zijn steeds meer initiatieven waarbij groepen burgers zelf duurzame energie opwekken. Een tendens die in lijn is met de Doe-democratie. Door transitiedenkens wordt de huidige crisis dan ook meer gezien als een crisis van het systeem dan alleen een economische crisis en zal leiden tot een ander waardestelsel. Geen oriëntatie meer op korte termijn economisch rendement maar meer op maatschappelijk rendement, kwaliteit en welzijn.⁸ Een grotere focus op duurzaamheid hoort daarbij. Deze wijziging in perspectief kan in Valkenburg aan de Geul worden gecombineerd met het respect voor de hoogwaardige kwaliteit van het omringende landschap. Valkenburg aan de Geul kan en wil zich dan ook presenteren als *'duurzame en gezonde toeristen- sport- en evenementenstad'*.

Stad, wijk en burger

Een toekomstvisie moet meer zijn dan papier; zij moet fungeren als kader voor toekomstige besluiten en daarmee mede als basis voor de jaarlijkse begroting- en verantwoordingscyclus. Daarom wordt in de volgende paragraaf de essentie van het voorgaande samengevat die past op de opzet van deze cyclus in onze gemeente: stad, wijk en burger. Bij deze samenvatting wordt ook meegenomen de scenario's die in de voorbereidende bijeenkomsten voor deze toekomstvisie zijn besproken met drie klankbordgroepen en de fractievoorzitters uit de raad.

Niet elk van de kansen/bedreigingen en sterken/zwakten zijn relevant op ieder van deze 3 niveaus. Op het stedelijk niveau domineert de 'economische voorraad', 'de ecologische voorraad' en onderdelen van de 'sociaal-culturele voorraad'. Op wijkniveau met name 'de sociaal-culturele voorraad' en op burgerniveau de 'kwaliteit van de dienstverlening'.

Voor elk van deze niveaus zijn door de fractievoorzitters over een aantal scenario's voorlopige standpunten ingenomen die aan de drie klankbordgroepen zijn voorgelegd. De inhoud van deze scenario's zal met de resultaten van de SWOT-analyse worden geconfronteerd en met de opvattingen van de klankbordgroepen. Daaruit wordt een aantal mogelijke lijnen naar de toekomst ontvouwd. Deze lijnen zullen niet *fundamenteel* anders van inhoud zijn dan de huidige koers. Daarvoor is de identiteit van Valkenburg aan de Geul te veel geworteld in het toeristisch profiel. Wel ontvouwen zich enkele alternatieve routes op de hoofdroute naar de toekomst.

6. Ingrediënten voor de toekomst

De scenario's waarover door de fractievoorzitters voorlopige standpunten zijn ingenomen hadden hun vertrekpunt in de beleidsposities zoals die in de lopende begroting waren opgenomen.

⁸ In het oog van de orkaan; Nederland in transitie, 2012.

Op het niveau STAD hadden de scenario's betrekking op de thema's economie, veiligheid, cultuur, verkeer en vervoer en volkshuisvesting. De SWOT analyse laat zich voor dit niveau als volgt (in positieve en of negatieve oordelen) samenvatten. Sommige aspecten kunnen zowel een positief als negatief effect hebben afhankelijk van de beleidsinterventies waarvoor wordt gekozen.

Positief:

- Toerisme is de kurk waarop de lokale en regionale economie drijft.
- De potentie van het toerisme wordt in belangrijke mate ondersteund door de landschappelijke en culturele kwaliteit. Beide zijn het basiskapitaal voor de toeristische attractie van onze gemeente.
- Valkenburg aan de Geul kent een relatief veilige woon- en leefomgeving, welke niet alleen blijkt uit de objectieve cijfers maar ook uit de oordelen van de toeristen.
- Groter aandeel van senioren in de totale bevolking van Nederland en Euregio.
- Waarschijnlijk groter aandeel van binnenlandse en euregionale vakantiebestedingen in het totaal van vakantiebestedingen.
- Grote naamsbekendheid.

Negatief:

- De economische structuur is te eenzijdig daardoor is de gemeente kwetsbaar.
- Gedateerde hotelinfrastructuur en zwakke plekken in de openbare ruimte.
- Over het gewenste (toeristische) imago is geen geheel gedeelde opvatting noch wordt vanuit een gezamenlijk uitgangspunt consistent gecommuniceerd en ook niet toegepast in de bedrijfsvoering (ondernemers en gemeentebestuur).
- Doorstroming van het verkeer rondom de kern Valkenburg.

Positief/negatief:

- Ontwikkeling van de veelheid aan evenementen die strijdig kunnen zijn met het gewenste imago en daarmee voor de toeristische ontwikkeling.
- De kernenstructuur wordt in essentie positief beoordeeld. Het potentieel risico is dat door de toeristische ontwikkeling de 'druk' als te veel wordt ervaren in combinatie met een ervaren ongelijkheid in investeringen tussen het centrum en de kernen

Uit deze samenvatting laten zich de volgende strategische lijnen destilleren: de gemeente Valkenburg kiest ook voor de toekomst voor het toerisme en evenementen als de dominante factoren voor de stedelijke economie. Daarbij wordt vastgehouden aan de eerder gemaakte keuze voor een toeristische ontwikkeling die is gebaseerd op de 'wellness-lijn': culinair, sportief en cultureel genieten en ontspannen. Belangrijk daarbij is de ervaring van Valkenburg aan de Geul en omgeving als kwaliteitsverblijfsbestemming door de gasten, gedragen door de authenticiteit in de gebouwde omgeving, het (culinaire) productenaanbod en met aandacht voor de gezondheidsdimensie. De aandacht zal meer worden gericht op de 65-plussers. We zien dus deze leeftijdscategorie als een afzonderlijke doelgroep. Deze ontwikkelingslijn zal nog meer dan in het verleden gezamenlijk met de ondernemers consequent worden toegepast en uitgedragen. Binnen deze lijn willen we de ecologische en gezondheidsdimensie consequent toepassen en daarbij ook de partners verleiden hetzelfde te doen. Valkenburg aan de Geul

wil zich daarom als *gezonde, duurzame* en *sportieve gemeente profileren*. Het is een optie die past binnen de wellness-lijn. De sportieve dimensie zal niet exclusief zijn gericht op de internationale sportevenementen maar ook op de eigen inwoners van onze gemeente. De 2^e strategische lijn is dat we de stedelijke ontwikkeling willen inbedden in een regio waarin een open houding is voor functionele differentiatie en samenwerking.

Het WIIK niveau kende de onderwerpen veiligheid, leefbaarheid kernen, accommodatie- en subsidiebeleid en basisonderwijs voor de voorlopige scenario's. De SWOT-analyse leidde tot de volgende resultaten.

Positief:

- Ervaringen met zelfsturing.
- Toenemend belang van zelfsturing (Doe-democratie).

Negatief:

- Krimpende bevolkingsomvang met risico's voor voorzieningen waaronder het basisonderwijs, sportvoorzieningen en gemeenschapshuizen.
- Ontbreken van een samenhangende visie op leefbaarheid in de kernen.
- De percepties over de rol en verantwoordelijkheden van de kernoverleggen / burgerinitiatieven lopen niet synchroon tussen de raad en de kernoverleggen / burgerinitiatieven.

Positief/Negatief:

- De leefbaarheid die nu nog als goed wordt beoordeeld zal meer onder druk te komen te staan ten gevolge van de demografische ontwikkeling en het rijksbeleid.

De strategische lijn die zich hieruit ontrolt heeft vooral betrekking op de rol die de kernoverleggen / burgerinitiatieven in de toekomst zullen hebben. Omdat de trend onmiskenbaar is dat meer dan tot nu toe een beroep zal worden gedaan op de Doe-democratie dient een gedeelde opvatting te bestaan tussen raad en kernoverleggen / burgerinitiatieven over de rol- en verantwoordelijkheidsverdeling. Omdat de leefbaarheid in de toekomst verder onder druk komt te staan zal het belang van deze kernoverleggen / burgerinitiatieven toenemen. Voor het gemeentebestuur ligt daar een belangrijk aanknopingspunt om de huidige differentiatie in verwachtingen tussen de kernoverleggen / burgerinitiatieven en het gemeentebestuur op te lossen. Dat is ook gewenst omdat het perspectief voor het voortbestaan van de huidige basisscholen zeer twijfelachtig is. Zelfs als de door het CBS veronderstelde raming voor 2035 zou uitkomen blijft de bestaansgrond voor elke school op termijn zeer twijfelachtig. Een basisschool in de kernen wordt vaak ervaren als belangrijk voor de leefbaarheid maar de duurzaamheid van de bestaansgrond moet ook voor een langere termijn redelijkerwijs kunnen worden verzekerd. De tweede strategische lijn heeft dan ook betrekking op de vraag hoe het basisonderwijs, en algemener, accommodaties voor verenigingen in Valkenburg aan de Geul over een periode van 20 jaar zich moeten ontwikkelen. De bevolkingsontwikkeling is van dien aard dat nieuwe grote investeringen in de infrastructuur van maatschappelijke voorzieningen als basisonderwijs en sportvoorzieningen alleen verantwoord kunnen worden als die investeringen ook leiden tot een duurzaam voortbestaan van die voorzieningen.

Het grotere toekomstige belang van de zelfsturing wortelt niet alleen in de gevolgen van de demografische ontwikkelingen en het rijksbeleid. Het houdt ook verband met andere maatschappelijke processen: de consument zal zich meer als ‘*prosument*’ ontwikkelen’, hetgeen in de particuliere opwekking van energie al duidelijk zichtbaar is en andere initiatieven zullen volgen: van het organiseren van langdurige zorg tot het in coöperatief verband produceren van eigen voedsel. Deze ontwikkeling zal tot een andere rolverdeling leiden tussen overheid en burger.⁹ Binnen de ruimere kaders van het beleid wil de gemeente Valkenburg aan de Geul daar mogelijkheden voor bieden: niet direct in financiële zin maar wel in faciliterende zin om, als initiatieven zich aandienen, eventuele belemmeringen op te heffen. Dit is de derde strategische lijn binnen het WIJK-niveau.

Het BURGER niveau ten slotte had alleen betrekking op het onderdeel kwaliteit van de dienstverlening. We beschouwen deze kwaliteit als een aspect van onze gehele bedrijfsvoering. Dat betekent dat bij de uitvoering van de strategische doelen de kwaliteit van dienstverlening als een onlosmakelijk deel wordt beschouwd. De gemeente ontleent immers de reden van zijn bestaan niet aan de kwaliteit van zijn dienstverlening maar aan de betekenis die ze heeft voor de lokale samenleving. Daarbij willen we, binnen de wettelijke en financiële kaders, een zo hoog mogelijke dienstverlening aanbieden. Het begrip ‘burger’ moet dan ook breder worden opgevat dan een natuurlijk persoon, ook bedrijven en instellingen worden daaronder begrepen omdat de strategische doelen ook op die entiteiten zijn gericht. Als leidend beginsel bij de kwaliteit dienstverlening gebruiken we ‘meedenken met de burger’ omdat dat de belangrijkste determinant is van het oordeel over de kwaliteit. Daarbij wordt wel verwacht dat de burger zelf ook inspanningen doet. Voor zover ze dat nu nog niet kunnen willen we vrijwilligers inzetten om hen daarbij te helpen zodat ze het daarna zelfstandig kunnen. Daarnaast willen we voorspelbaar zijn in ons gedrag; de uitkomst van een proces mag voor de aanvrager, gelet op de afspraken die tijdens het proces zijn gemaakt, geen (onwelkome) verrassing zijn. Als laatste beginsel proberen we, ook weer binnen de wettelijke mogelijkheden, in de uitvoering van met name de standaard en niet complexe dienstverlening samen te werken met andere gemeenten of instanties waarbij het voorstelbaar is dat een andere organisatie deze dienstverlening geheel overneemt. De strategische lijn op dit niveau is dan ook dat we kiezen voor de kwaliteit van dienstverlening als aspect van al ons handelen en dat dit aspect dienstbaar moet zijn aan elk van de hiervoor beschreven vijf *inhoudelijke* strategische lijnen. Concreet betekent dat ondermeer dat de dienstverlening zoveel mogelijk als kan plaats- en tijdonafhankelijk wordt aangeboden.

7. Alternatieve paden naar de toekomst

We hebben nu zeven strategische lijnen voor de toekomst. Dat is het eerste niveau waarover besluiten moeten worden genomen. Deze strategische lijnen kunnen via verschillende routes worden bewandeld. Dat is het volgende niveau waarover moet worden beslist. Deze keuze is minder fundamenteel dan het eerste niveau maar niet zonder betekenis. De gevolgen van deze keuzen kunnen van elkaar verschillen zowel in het tempo waarbinnen resultaten binnen een lijn worden bereikt maar ook, enigszins in het resultaat van de strategische lijn zelf.

De basis voor de alternatieve paden zijn in hoofdzaak de voorlopige keuzen die de fractievoorzitters over de ontworpen scenario’s hebben genomen en de reactie van de klankbordroepen daarop. Door deze confrontatie wordt het keuzeprocess scherp gemarkeerd en, want dat was ook een uitgangspunt,

⁹ In het oog van de orkaan; Nederland in transitie, 2012.

het abstractieniveau wordt door het onderscheiden van de verschillende paden verminderd, het wordt iets concreter.

De zes strategische lijnen voor de toekomst zijn:

1. Kiezen voor het toerisme en evenementen als dominante dragers van de lokale economie. De inhoud van die dragers baseren op de wellness-lijn “culinair, sportief en cultureel genieten en ontspannen en gedragen door een keuze voor authenticiteit van de publieke ruimte en het productenaanbod. Streven naar een groter aandeel van de senioren wat het verblijfstoerisme betreft. Evenementen moeten onderscheidend zijn ten opzichte van elkaar en in de regio, van voldoende kwaliteitsniveau en bijdragen aan het economisch rendement.
2. Kiezen voor regionale differentiatie en samenwerking.
3. Nadrukkelijker kiezen voor een duurzaam en gezondheidsprofiel van de gemeente.
4. Verdere intensivering van de zelfsturing, via de kernoverleggen / burgerinitiatieven en faciliteren van niet formele al dan niet tijdelijke netwerken in de kernen die oplossingen willen realiseren voor lokale kernproblemen.
5. Herdefiniëring van de beschikbaarheid van maatschappelijke basisvoorzieningen in relatie tot de demografische ontwikkeling.
6. De kwaliteit van dienstverlening wordt gezien als een facet van ons handelen in relatie tot de voorgaande vijf *inhoudelijke* lijnen.

Deze zes lijnen worden hierna, per schaalniveau, geconfronteerd met de voorlopige keuzen van de fractievoorzitters over de scenario's, de opvattingen van de klankbordgroepen en de SWOT-analyse. Dat leidt uiteindelijk tot enkele alternatieve routes voor de strategische lijnen. We onderscheiden hierna “Stedelijke S-lijnen”, “Wijkse S-lijnen” en “S-lijnen vanuit de burger”.

STEDELIJKE S-lijnen:

- *Kiezen voor het toerisme en evenementen als dominante dragers van de lokale economie. De inhoud van die dragers baseren op de wellness-lijn “culinair, sportief en cultureel genieten en ontspannen en gedragen door een keuze voor authenticiteit en kwaliteit van de publieke ruimte en het productenaanbod. Streven naar een groter aandeel van de senioren wat het verblijfstoerisme betreft. Evenementen moeten onderscheidend zijn ten opzichte van elkaar en in de regio, van voldoende kwaliteitsniveau en bijdragen aan het economisch rendement.*
- *Kiezen voor regionale differentiatie en samenwerking.*
- *Nadrukkelijker kiezen voor een duurzaam - en gezondheidsprofiel.*

De relevante scenario's hadden betrekking op 'veiligheid', 'kwaliteitstoerisme en evenementen', 'eenzijdigheid economische structuur', 'verkeer', 'cultuur', 'volkshuisvesting' en 'volksgezondheid'. Op basis van reacties op de voorlopige standpunten over de scenario's en de resultaten van de SWOT-analyse, zijn alternatieve routes te beschrijven.

Route 1: We kiezen volledig voor de 3 strategische lijnen en baseren op grond daarvan de keuzen over de scenario's. Dat betekent dat we het *veiligheidsbeleid* primair baseren op de objectieve veiligheid en alleen de ontwikkelingen in de subjectieve veiligheid volgen. Het *parkeerbeleid* zal ondersteunend zijn

voor de toeristische functie en het behoud van de regionale detailhandelsfunctie. Gestreefd wordt naar een scheiding van doorgaand en bestemmingsverkeer om de doorstroming te verbeteren. De meest vergaande variant daarbij is het creëren van een nieuwe noord-zuid route. Als absolute voorwaarde daarbij geldt echter dat er geen enkele aantasting van de landschappelijke kwaliteit mag zijn. Een minder vergaande variant is het instellen van een eenrichtingscircuit Julianalaan, Oranjelaan, Wilhelminalaan, Geneindestraat zodat in principe een grote rotonde ontstaat. In regionaal verband zullen we streven naar een railverbinding met Aken.

Er komen geen nieuwe *bedrijfsterreinen* meer bij. Noodzakelijke uitbreidingen worden in regionaal verband gerealiseerd. Om de eenzijdigheid in de *economische structuur* te verminderen zal samen met de ondernemers worden onderzocht in welke mate aanvullende bedrijvigheid kan worden ontwikkeld die gebruik kan maken van de grote bezoekersstromen. Valkenburg zal daarnaast op verschillende manieren inspelen op de thema's van de LED agenda.¹⁰ Vooral op het gebied van Life Sciences en Health kan Valkenburg vestigingslocatie zijn voor bedrijven die zich in een natuurlijke omgeving willen vestigen. Hierbij kan gedacht worden aan bedrijven die een directe relatie met patiënten hebben en deze patiënten een andere omgeving dan een ziekenhuisomgeving willen bieden. De centrale ligging van Valkenburg tussen de drie steden, maar ook op de verbindingssas tussen Maastricht en Aken kan hierbij als sterk punt benut worden en natuurlijk de naamsbekendheid.

De *regionale uitgaansfunctie* voor jongeren zal worden afgebouwd. Het *evenementenbeleid* is recentelijk aangepast in het licht van het gewenste toeristische imago.

Naast de intrinsieke waarde van de *culturele infrastructuur* zal deze ook worden ingezet als drager van de toeristische functie. Aan de culturele instellingen zullen kwaliteitseisen worden gesteld en als criterium in het subsidiebeleid worden opgenomen. Panden met een cultureel-historische waarde in en in de nabijheid van het centrum die tekenen van verval vertonen zullen met respect worden gerestaureerd. Daarvoor zal een langjarig programma worden ontwikkeld.

Het *woningbouwprogramma* zal zodanig worden aangepast, dat de kansen voor het benutten van lege plekken in het centrum die de beleving erg negatief beïnvloeden zo groot mogelijk wordt.

Het gewenste duurzame en gezondheidsprofiel van de gemeente wordt in samenspraak met de ondernemers en instellingen consequent in al onze activiteiten opgenomen en gecommuniceerd.

Op het terrein van de *volksgezondheid* zullen we ons niet beperken tot alleen wat wettelijk verplicht is maar het gezondheidsaspect mee wegen bij andere beleidsterreinen. We zoeken daarbij actief naar samenwerkingsverbanden en bij het uitdragen van onze gewenste identiteit het gezondheidsaspect te betrekken.

Route 2:(alleen de afwijkingen ten opzichte van route 1 zijn opgenomen)

Het *parkeerbeleid* zal alleen als toeristisch instrument worden ingezet als de parkeeropbrengsten daardoor niet verminderen. Nader zal worden onderzocht hoe het parkeerbeleid functioneel kan zijn voor een duurzame regionale detailhandelsfunctie van Valkenburg aan de Geul. De *verkeersafwikkeling* zal binnen de bestaande hoofdstructuur plaatsvinden. De doorstroming zal alleen worden verbeterd door een andere routing naar de parkeeraccommodaties waardoor minder verkeer in

¹⁰ Alle partners in de regio Zuid Limburg slaan de handen ineen om samen de economie van Zuid-Limburg omhoog te stuwen, zodat voor alle Zuid-Limburgers en vooral voor onze kinderen, een sterke, vitale toekomst gegarandeerd is. Om die samenwerking vorm te geven is in 2012 Limburg Economic Development (LED) opgericht. Een initiatief van de centrumgemeenten in Zuid-Limburg (Maastricht, Heerlen, Sittard-Geleen), bedrijfsleven, onderwijs, kennisinstellingen en de Provincie Limburg. Deze zogenaamde 'triple helix samenwerking' heeft als doel het realiseren van het Brainport2020-programma in Zuid-Limburg.

het centrum behoeft te zijn. Onderzocht wordt of in regionaal verband kan worden gestuurd op een andere verdeling van de vervoersstromen, met behulp van sociale media, waarbij regionale en toeristische stromen mogelijk kunnen worden onderscheiden.

De *regionale uitgaansfunctie* voor jongeren zal niet worden afgebouwd. Onderzocht wordt of een geografische spreiding van horecatypen mogelijke conflicterende belangen van de verschillende categorieën bezoekers kan verhinderen. Door het toepassen van evenementenmanagement wordt geprobeerd te grote problemen door het grote aantal evenementen te voorkomen.

Het *woningbouwprogramma* wordt niet gebruikt om de aantrekkelijkheid en de verblijfswaarde van het centrum te vergroten. We kiezen alleen voor die plannen die de kwaliteit en/of de leefbaarheid en/of de doorstroming naar kwalitatief goede woningen ondersteunen. Er wordt daarbij geen onderscheid gemaakt tussen het centrum en de andere kernen. Daarbij mag, beperkt en gemotiveerd, van de provinciale lijn worden afgeweken en zullen desnoods met juridische middelen niet passende plannen worden tegengehouden.

Panden met een *cultureel-historische waarde* in en in de nabijheid van het centrum die tekenen van verval vertonen kunnen alleen worden gerestaureerd als daar externe gelden voor beschikbaar komen. Initiatieven van derden zullen maximaal worden ondersteund wat betreft regelgeving. Er worden geen gemeentelijke middelen daarvoor ingezet.

Op het terrein van de *volksgezondheid* zullen we, anders dan bij route 1, een minder actieve rol spelen en ons beperken tot het faciliteren van andere initiatieven zonder financiële implicaties.

WIJKSE S-lijnen:

- *Verdere intensivering van de zelfsturing, via de kernoverleggen / burgerinitiatieven en faciliteren van niet formele al dan niet tijdelijke netwerken in de kernen die oplossingen willen realiseren voor lokale kernproblemen.*
- *Herdefiniëring van de maatschappelijke basisvoorzieningen in relatie tot de demografische ontwikkeling.*

Route 1:

De *leefbaarheid* in de kernen is voor een belangrijk deel de verantwoordelijkheid van de bewoners zelf. Erkend wordt dat echter ook de besluiten die door het gemeentebestuur worden genomen die leefbaarheid kunnen raken evenals maatschappelijke ontwikkelingen die zich niet principieel door de overheid laten sturen. Het veronderstelde toenemend belang van de *zelfsturing* in de (nabije) toekomst wordt in deze route gekozen om (nog) meer ruimte te bieden aan de kernoverleggen / burgerinitiatieven. Binnen deze keuze wordt niet door de raad vooraf de inhoudelijke onderwerpen bepaald die verder langs de lijn van de zelfsturing door de kernen zelf kunnen worden uitgevoerd. Het uitsluitende toetsingskader zijn de wettelijke en beleidsmatige en kaderstellende uitgangspunten die voor de gemeente als totaal gelden en de financiële kaders. Aan lokale initiatieven die de leefbaarheid in de kernen willen vergroten, ook buiten de kernoverleggen / burgerinitiatieven om, wordt medewerking verleend in die zin dat eventuele lokale regels worden versoepeld of buiten werking gesteld als dat de realisering van het initiatief zou belemmeren. De bestaande wettelijke landelijke regelgeving blijft wel uitgangspunt. Mocht die regelgeving interessante initiatieven blokkeren dan zal de gemeente proberen via de VNG of andere kanalen een aanpassing van die regels te realiseren.

Investerings in *wijkvoorzieningen* voor de sport, het basisonderwijs en gemeenschapshuizen waarvan de afschrijving langer is dan de gebruikelijke gebruiksduur worden voorshands niet uitgevoerd. De besluitvorming over het huisvestingsplan Primair Onderwijs 2012-2017 blijft gerespecteerd. Investerings die een langere periode beslaan worden getoetst op de duurzaamheid van de voorziening. De onzekere demografische ontwikkeling maakt dat noodzakelijk en omdat bij de berekeningen die in het huisvestingsplan worden toegepast ervan wordt uitgegaan dat de onderwijsstructuur een statisch systeem is. Aanpassingen in deze structuur, bijvoorbeeld door het realiseren van 2 Brede Maatschappelijke Voorzieningen, kunnen gevolgen hebben van de verdeling van de leerlingen over de andere scholen. Deze toets wordt ondermeer gebaseerd op een integraal en samenhangende visie en beleid op het onderwerp leefbaarheid. Die integrale visie ontbreekt op dit moment en aan de realisering daarvan wordt dan ook hoge prioriteit gegeven, waarbij voor de basisschoolvoorzieningen een tijdshorizon zal worden gehanteerd van 20 jaar; dus aanzienlijk langer dan de huidige 5 jaren. De inhoud van die visie zal het ook mogelijk moeten maken dat, indien noodzakelijk, scherpe inhoudelijke keuzen kunnen worden gemaakt die tot besparingen kunnen leiden. Een toekomstvisie moet immers ook een basis kunnen bieden voor het realiseren van financiële ombuigingen. Het *accommodatie- en subsidiebeleid* zal op die visie worden gefundeerd. Ook het sportbeleid zal in die visie een plaats moeten krijgen. De gemeentebrede oriëntatie op grootschalige sportevenementen zal zijn doorwerking krijgen in het lokale sportbeleid.

Route 2: (alleen de afwijkingen ten opzichte van route 1 zijn opgenomen)

Het belang dat aan de *zelfsturing* wordt toegekend blijft ook voor de toekomst bestaan. Alleen zal in deze route de raad de inhoudelijke onderwerpen agenderen die daarvoor per kern aan de orde kunnen komen. De wijze van uitvoering wordt vervolgens gedelegeerd aan de kernoverleggen / burgerinitiatieven. Er worden geen *extra* inspanningen gedaan om lokale initiatieven buiten de kernoverleggen / burgerinitiatieven om te faciliteren. Investerings in *maatschappelijke en sportieve voorzieningen* in de kernen worden beoordeeld tegen de achtergrond van de mogelijkheden om organisaties meer met elkaar te laten samenwerken. Het concept van ‘de vereniging van de toekomst’ zal daarbij leidend zijn. Voor de basisscholen wordt tot 2017 uitgegaan van het Huisvestingsplan Primair Onderwijs 2012-2017.

S-lijnen vanuit de BURGER:

- *De kwaliteit van dienstverlening wordt gezien als een facet van ons handelen in relatie tot de voorgaande vijf inhoudelijke lijnen.*

Route 1:

De *kwaliteit van dienstverlening* wordt versneld uitgebreid naar alle onderdelen van de organisatie. Niet alleen de publieksfuncties dienen de kwaliteit van dienstverlening tot uitgangspunt te nemen. Het aannamebeleid voor nieuwe medewerkers zal ook op dat aspect van de vaardigheden worden gericht. Voor de dienstverlening naar bedrijven en instellingen zal een aparte contactfunctionaris worden aangesteld die als aanspreekpunt voor de bedrijven zal fungeren.

We zullen ons inspannen om de afdoening van diensten en producten die ‘beleidsarm’ zijn op een andere wijze te organiseren waarbij het niet vanzelfsprekend is dat deze levering via onze gemeente zal blijven gaan.

Route 2: (alleen de afwijkingen ten opzichte van route 1 zijn opgenomen)

De expliciete verbreding van de kwaliteit van dienstverlening naar alle onderdelen van de organisatie en de afstemming van het aannamebeleid van nieuwe medewerkers daarop garandeert in voldoende mate de beoogde veranderingen. Een aparte functionaris voor de dienstverlening naar bedrijven en instellingen wordt niet noodzakelijk geacht.

Het aanbieden van beleidsarme diensten en producten via andere organisaties dan de gemeente Valkenburg aan de Geul zullen we niet actief nastreven. We zullen daar dan ook zelf geen initiatieven voor nemen.

8. Papier is geduldig

Het ontwerpen van een toekomstvisie zelf is geen garantie dat deze ook de basis wordt voor het afwegen van toekomstige beleidsbeslissingen. Vaak ‘verdwijnt’ het document waarin de visie is vastgelegd in een la. Om dat risico te verminderen worden de volgende acties ontworpen.

In maart 2014 zijn er weer raadsverkiezingen in de aanloop daarnaar toe stellen de politieke partijen hun verkiezingsprogramma’s op. De inhoud daarvan is natuurlijk de eigen verantwoordelijkheid van de partijen. We zouden het echter waarderen als die programma’s worden opgesteld met de visie als ‘achtergrond’. Daarmee wordt bedoeld dat de inhoud van de programma’s hetzij in bevestigende, in afwijzende of aanvullende zin op de visie, op een herkenbare manier, wordt opgesteld.

De toekomstvisie zou de basis moeten zijn van de jaarlijkse begrotings- en verantwoordingscyclus. De indeling van de programmabegroting zal daarom opnieuw worden beoordeeld. Zonder dat het autorisatieniveau verandert kan de indeling van de programma’s beter op de toekomstvisie worden afgestemd.

Als laatste zullen we een aantal acties uitvoeren die binnen 1-2 jaar tot resultaten moeten leiden. De eerste actie is dat we, via een interactief proces, een integrale visie op de leefbaarheid zullen opstellen. Het onderzoek over veiligheid en leefbaarheid kan daar mede de basis voor leveren. Een volgende actie is dat we (opnieuw) met de kernoverleggen / burgerinitiatieven in overleg treden over de rollen en verantwoordelijkheden omdat daar kennelijk nog altijd verschillende verwachtingen over bestaan. De derde actie betreft een overleg met de horecaondernemers en de VVV. Dat overleg moet leiden naar een gedeelde visie over de inhoud van het gewenste imago in de toeristische markt en het maken van afspraken over een consequent uitdragen van dat imago, zowel in het communiceren daarover als de investeringen in de toeristische infrastructuur van Valkenburg aan de Geul. Dat kan dan mede de basis worden voor de nieuwe Toeristische Visie als opvolger van de huidige die in 2015 afloopt. In de nieuwe raadsperiode zal worden onderzocht onder welke condities de regionale detailhandelsfunctie van Valkenburg aan de Geul kan worden verbeterd. Daarbij zal ook een relatie worden gelegd met de nieuwe Toeristische Visie. De laatste is de aanpassing van de inrichting van de begroting voor de volgende raadsperiode; de toekomstvisie moest immers een herkenbare basis bieden voor de begroting- en verantwoordingscyclus.

9. Vervolgstappen in het visie-proces

Het proces om tot deze toekomstvisie te komen is gestart met enkele sessies met de fractievoorzitters en afzonderlijk met de beleidsmedewerkers. Daarvoor is een aantal scenario’s opgesteld die hebben

geleid tot voorlopige keuzen door de fractievoorzitters. Deze zijn vervolgens besproken met een drietal klankbordgroepen. De resultaten daarvan zijn weer gedeeld met de fractievoorzitters. Daarna is deze concept visie opgesteld op basis van al deze bijdragen. Deze conceptvisie wordt weer voorgelegd aan de fractievoorzitters die dat als concept aan de raad en college voorleggen. De reden daarvoor is om een afspraak te maken met de raad om dit concept voor advies voor te leggen aan de formele adviesorganen. Op basis van deze adviesronde wordt door de begeleidingscommissie Toekomstvisie een raadsstuk ontworpen en volgt het formele traject naar de raad.¹¹ Na vaststelling van de Toekomstvisie krijgt het college de opdracht om de inrichting en inhoud van de programmabegroting af te stemmen op de vastgestelde visie.

10. Rol van de overheid

Deze toekomstvisie zal niet alleen door de gemeente Valkenburg aan de Geul worden uitgevoerd. Dat zal niemand verbazen gelet op het voorgaande en de al vele jaren durende landelijke discussies over de rol van de overheid. Die rol is de afgelopen jaren ingrijpend gewijzigd. Van vooral ‘verzorger’ van de burgers naar een meer afstandelijke en voorwaardenscheppende rol en die ontwikkeling is, zo lijkt het, nog niet beëindigd, als we de (landelijke) discussies en besluiten over bijvoorbeeld de WMO bezien. De vraag die zich laat stellen is welke rol de raad van de gemeente Valkenburg aan de Geul, binnen de landelijke kaders, wil vervullen. Zijn daar nog keuzes in te maken en zo ja welke dan? Deze rol is vooral actueel met de 3 grote decentralisaties vanuit het rijk in het verschiet.

Iedere typering van die overheidsrol heeft zo zijn consequenties. Bepalend zijn de intensiteit en aard van betrokkenheid bij de omgeving van die overheid. Waar ze stevig wil en kan sturen zal ze meer zelf moeten doen dan in een situatie waarbinnen de rol beperkt blijft tot schepper van voorwaarden opdat anderen de gewenste veranderingen realiseren. De vraag die nu nog moet worden beantwoord is welke rol onze raad zich wil toemeten bij het besturen van onze gemeente. Ingangen die daarbij kunnen helpen zijn het ‘verantwoordelijkheidsbereik’ en de tijdsdimensie’. Het verantwoordelijkheidsbereik verwijst hoever de bestuurlijke verantwoordelijkheid wordt gezien ten aanzien van de ontwikkeling van de gemeente en het welzijn van de burgers. De tijdsdimensie representeert de opvattingen hoe lang de overheid zich verantwoordelijk wil voelen: tijdelijk om een proces aan te jagen en het vervolgens aan anderen over te laten of wordt de verantwoordelijkheid als onvervreemdbaar van de lokale overheid beschouwd. Het spreekt voor zich dat hierbij ook een directe relatie moet worden gemaakt met de ontwikkelingen ten aanzien van de ‘Doe-democratie’. Over deze rol heeft de raad zich in juli 2013 al uitgesproken door de aanvaarding van een motie over de regiefunctie van de raad.

¹¹ Deze commissie bestaat uit de voorzitters van alle fracties.